

Ezen túrafüzet

Várak a Magas-Bakonyban

.....
sporttárs tulajdona,

aki a egyesület tagja.

Lakcím:.....

Anyja neve:.....

Születési idő:.....

A túramozgalom teljesítését igazoljuk és

..... sorszám

alatt a túramozgalom jelvényét és oklevelét kiadtuk.

.....
Orbán Imre
túramozgalom szervezője

Túramozgalom teljesítésének a feltételei

Igazolás

A túramozgalom jó lehetőség a műemlékekben, természeti és történelmi kincsekben gazdag Bakony megismerésére.

A felsorolt várak, várromok, várhelyek felkeresése bármilyen, ahhoz kapcsolódó bélyegzővel, illetve a túramozgalom kihelyezett kódjaival igazolható.

Az érintési pontok felkeresését általában a helyszínen található bélyegző lenyomatával kell igazolni, de bármilyen bélyegzés (posta, bolt, plébánia, vendéglő stb.) elfogadható, amely utal az adott helyszínre. A legtöbb esetben azonban nem lehet bélyegzővel igazolni, ilyenkor a túramozgalom saját kódját kell felírni, vagy annak hiánya, megsemmisülése esetén az adott pontról a fénykép is elfogadható.

A túramozgalmak teljesítése nincs időhöz kötve.

A túra feltételeinek teljesítése után az igazolófüzetet és a felbélyegzett buborékos válaszborítékot a túramozgalom szervezőjének címére kell visszaküldeni.

A szervező elérhetőségei:

Cím: Orbán Imre 8523 Egyházaskesző Kossuth Lajos utca 7.

Telefon: 06-70-942-4410

Email: bakonyturistaja@googlemail.com

Díjazás: fémjelvény, mely ellenértéke 1.000 Ft.

A túramozgalom 2017. március 1-től teljesíthető.

Bakonybél, Bakonyújvár Kód: ____ ____ ____ ____	Pápvár hegyi sáncok Kód: ____ ____ ____ ____	Somhegy, "Podmaniczkyak-útja" Kód: ____ ____ ____ ____
Tevelvár Kód: ____ ____ ____ ____	Bakonykoppány, Várhegy Kód: ____ ____ ____ ____	Vinye, Zörög-hegyi I-es földvár Kód: ____ ____ ____ ____
Vinye, Zörög-hegyi II-es földvár Kód: ____ ____ ____ ____	Csesznek Bélyegzés	Pápa Bélyegzés
Döbrönte Bélyegzés	Pénzesgyőr, Somhegyi kőszáncok Kód: ____ ____ ____ ____	Porva, Kék-hegyi sáncok Kód: ____ ____ ____ ____
Porva – Pálhálás, Generál-erdei földvár Kód: ____ ____ ____ ____	Vinye, Kesellő-hegyi I-es földvár Kód: ____ ____ ____ ____	Vinye, Kesellő-hegyi II-es földvár Kód: ____ ____ ____ ____
Vinye, Kesellő-hegyi III-as földvár Kód: ____ ____ ____ ____	Ugod Bélyegzés	Városlőd, Hölgykő vár Kód: ____ ____ ____ ____

Bakonybél, Bakonyújvár

Bakonybélről északra kb. 3 km-re a Gerence völgy felett, a Tönkölös-hegy egyik kiugró nyúlványán, 432 m magasán találjuk az elpusztult vár csekély maradványait.

A vár két részre tagozódik. Miután a Tönkölösről lehúzódó 5-10 m széles hegynyergén át volt megközelíthető, az őskori földvár két 10 m széles sáncárka között építették meg a külső várat, a várkastélyt. Ez a rész erős falakkal, zömök, szabálytalan négyszög alakban készült egy kőbástyával. A külső várfalak hosszúsága 18x30x30x25 m volt. A várrész udvara körül a várfalakhoz simuló lakóépületek, bizonyára a Podmaniczkyek várnagya és a várórség számára.

Ez volt a vár stratégiai legfontosabb része, mert ez zárta le a hegynyeret, a könnyű megközelítés útját. A külső sáncárkon átívelt felvonóhíd a boltozatos várkapuba torkollott. E várkapun át bejutottak a külső vár vagy várkastély udvarába.

Ezen keresztül kellett menni, hogy a szemközti várfalon nyíló második várkaput elérjék. Itt kilépve, a következő sáncárok feletti híd túlsó oldalán, a harmadik várkapun át lehetett csak megközelíteni a szokatlanul nagy terjedelmű- kb. 7000 négyzetméter alapterületű- belső várat vagy várudvart. Ez 28-56 m váltakozó szélességben 185 m hosszú. Alaprajza papucshoz hasonló, és a Gerence feletti csúcsában bizonyára megfigyelésre szolgáló kőbástya védte.

A kővárat 1529-1533 között a Podmaniczky család tagjai, feltehetően Rafael és János építette, akik a királytól adományként kapták e vidéket.

Valóságos rablófészek volt, amelytől különösen sokat szenvedett a bakonybéli apátság, de fosztogatásaikkal örökös rettegésben tartották az egész vidéket.

Végül is a pozsonyi, majd az 1543. évi beszercebányai országgyűlés számúzta őket, és a vár lerombolását rendelte el. Az 1545. évi nagyszombati országgyűlés

határozata viszont a Podmaniczkyakat a hűtlenség vétké alól felmenti, mert a király kegyelmébe visszatértek. Ennek ellenére a bakonyújvári várat, Ordó várát Somogy megyében és Szerdahely várát Nyitra megyében, melyek a Podmaniczkyaké voltak, le kellett bontani.

A bakonyújvári várat feltehetően a királyi csapatok az 1546-47-es években ostrommal elfoglalták és lerombolták. Az 1548. évi országgyűlés már nem említi. A XVIII. század elején a várból még tekintélyes romok álltak az Esterházy család birtokában.

Pápavár

Bakonybélről kb. 5 kilométerre délnyugatra található 531 méter magas Pápavár nevű csúcstól kb. 500 méterre északnyugatra húzódó 488 méter magas Kis-Pápavár nevű hegygerincen őskori földvár állt. A tatárjárás idején 1242 februárjában, amikor a tatár hadak Esztergom felől a Dunántúlt is elárasztották.

A várható tatár támadás hírére a hagyomány szerint a mai Pápa helyén lévő

települések népessége, valamint a környező falvak lakossága bemenekült a Bakonyba. A későbbi Ugod várához tartozó területen, a mai Iharkút határában lévő Tevelvár, illetve a közelében lévő Pápavár nevű őskori földvárakat megerősítette, s ott húzta meg magát a veszedelem idején.

A sáncokról azt beszélnek, hogy a tatárok elől ide menekült pápaiak építették, ezért lett Pápavár a neve. A sáncok viszont az ősidőkben készültek, a menekülők csak átépíthették a saját védelmükre. A pápaiak vára teljesen megsemmisült, de a Kis-Pápavár nyergében 150 méter hosszú, kettős, őskori földsáncgyűrű nyoma figyelhető meg.

Bakonybél, „Podmaniczkyak-útja” sánc

Bakonybélről ÉK-re található a történelem előtti időkből származó, helyenként kétfős sáncvonulat, amely a Somhegy oldaláról, kb. 3 km-en át húzódik a Tönkölös oldalára, miközben átszeli a Száraz-Gerence völgyét. A sánc átlag 1 méter magas, 6-7 méter széles. A két sánc között 25-30 méter a távolság, egyes helyeken csak 1 sánc található, míg az erdős lejtőkön egyáltalán nincs sánc. Építésükhöz az itt található löszös agyagot használták fel. É-i oldalukon helyenként 30-40 cm mély sáncárok figyelhető meg. A sáncvonulat rendeltetését nem ismerjük, a helybeli mondák szerint út volt, melyen Podmaniczky János és Rafael járt Bakonyújvárból a Somhegyi várba.

Feltehetően a késő bronzkorban építették a sáncot.

Tevelvár

Bakonybélről nyugatra a Pápavár nevű csúcstól kb. 2 kilométerre északnyugati irányban az 518 méter magas Égés-tető északnyugati nyúlványán 400 méter magasságban húzódnak a Tevelvár őskori sáncai.

A hagyomány szerint a tatárjárás idején, 1242 februárjában, amikor a tatár hadak Esztergom felől a Dunántúlt is elárasztották, a várható tatár támadás hírére a Pápa helyén lévő települések, valamint a környező falvak lakosai bemenekültek a Bakonyba, a későbbi Ugod várához tartozó területre, megerősítették a Tevelvár, illetve a közelében lévő Pápavár nevű őskori földvárakat, s ott húzták meg magukat a veszedelem idején.

A sáncokról azt beszélnek, hogy a tatárok elől ide menekült teveliek építették, ezért lett Tevelvár a neve. A menekülők az őskori sáncokat építették át. A gerincen az Égés-tető felőli védelmet biztosító 3 - 4 méter magas dolomitkavics sánc és az azt kísérő árok látható.

A sáncot az egykori Városlőd - Franciavágás közti vasút építéskor átvágták.

Bakonykoppány, Várhegy

Bakonykoppányt Bakonybéllel összekötő műt mellett emelkedik a 297 méter magas Várhegy. Valószínűleg az avarok egykori sáncvára lehetett. Erre következtethetünk a közelben feltárt avar sírokról. Nyugati oldala meredeken szakad le a Gerence-völgyébe, míg keleti oldala a meredek falú Kétvár-árok miatt csak nehezen közelíthető meg. Ezért az avarok a lankás feljárón egy 130 méter hosszú és 4 méter széles, 1 méter mély sáncvonalat építettek. Ez zárja le félkörben a feljárt. A hegytető lapos részét 88 méter hosszban 5 méter széles, 2-3 méter mély sáncárok zárja le. Ettől keletre, a Várhegy és a Répa-hegy közötti nyeret 60 méter hosszúságban metszi át a sánc. Valamennyi sáncvonulat csatlakozik a Kétvár-árokba, s ezzel a hegy védelmét teljessé tette.

Zörög-hegyi I-es földvár

A Cuha-völgyétől K-re emelkedő 493 méter magas, lapos fennsíkú hegyet meredek, helyenként sziklás oldal övezi. A hegy fennsíkját magába foglaló földvárat Nováki Gyula írta le. „A földvárat Ny, É és ÉK felől sánc határolja. A DK-i oldalon csak a Ny felől szögletesen visszakanyarodó sánc halad közel 300 métert, és a közepén van egy 70 méter hosszú sánchrészlet, ezen az oldalon sánctól nem találunk. A sánc hossza 3338 méter, amihez a sánc nélküli DK-i oldal hosszát hozzáadva, a földvár kerületét 5088 méterben jelölhetjük meg. A belső terület legnagyobb átmérője 1900, legnagyobb szélessége 870 méter. Három kapuja van. Az egyik az ÉNY-i oldalon helyezkedik el, ettől 230 méterrel lejjebb egy 160 méter hosszú sáncba vágva még egy külső kapu is van. A második kapu a földvár DK-i oldalának közepén található, amit a már említett 70 méter hosszú sánc véd. A harmadik kapu a sánc K-i végéhez közel van, ahová a K-i hegynyúlvány eléri nyeregből vezet fel az út. Forrás a belső területen nincs, csak lejjebb a hegy lábánál.” 1965-66-ban végzett régészeti feltárások alapján a késő bronzkorban, az ún. Urnasíros kultúra népe építette az erődítést.

Zörög-hegyi II-es földvár

A hegy DNY-i végéből egy kissé alacsonyabban fekvő, keskeny hegynyelv nyúlik ki. Körben meredek oldal övezi. A hegy fennsíkja felől, pedig egy-egy 56,33, illetve 8,5 méter hosszú és alig pár méter széles elvár foglal helyet. A belső terület hossza 138 méter. Ez már valamivel nagyobb, 15-20 méter széles hegyhát. Kétoldalt erősen lejtős, de jól járható oldala van, míg a DNY-i vége meredek, alig járható hegyoldalban végződik.

A két enyhén lejtős hegyoldalon teraszok húzódnak egymás alatt, melyek a DNY-i igen meredek hegyoldalnál szakadnak meg.

A DK-i oldalon hat teraszt találunk, ezek közül az alsó keleti nem halad végig az egész belső rész hosszában.

Az ÉNY-i oldalon öt terasz látható, ezek azonban nem alkotnak összefüggő vonalakat, és közben még néhány elmosódó kisebb terasz is látható. A belső rész gerincének DNY-i végéből egy erősen lejtő nyúlvány indul ÉNY-i irányban a Cuha-patak felé. Ezen, a felső hegygerinctől számítva 100 méter után, ismét teraszok következnek. Összesen tíz állapítható meg egymás alatt. A teraszok száma összesen 21, de ehhez az ÉNY-i oldalon néhány elmosódottat is hozzá kell venni. 1968-ban ásatást végeztek a területen. Az előkerült cserepek a késő bronzkorba és a kora vaskorba keltezhetőek.

Csesznek

A Bakony egyik mészkőszirtjére épült hatalmas vár romja már messziről meghatározza a tájképet. A várat Cseszneki Jakab királyi kardhordozó építette az 1260-as években. A XIV. század elején a Csák nemzetség tulajdona lett. 1326-ban Károly Róbert szerezte meg a Csák család három másik várával együtt, Dombó és Nyék váráért cserébe. 1392-ben Zsigmond király a Garai családnak adta más birtokokért cserébe. Virágkora erre az időre a XV. századra tehető, amikor a Garai család gótikus lovagvárrá építette át. 1482-ben a vár örökös nélkül maradt, ezért királyi tulajdonba került, majd Mátyás király Szapolyai Istvánnak adományozta. 1527-ben Habsburg Ferdinánd kiűzte Szapolyai János csapatait a környékről és hű támogatójának Török Bálintnak adta a várat, aki később átállt Szapolyai János oldalára, de Cseszneket megtartotta. 1542-ben visszakért Ferdinánd királyhoz, miután a törökök Budán elfogták Török Bálintot. 1542-ben Csaby István vette zálogba.

Veszprém 1552-es eleste után végvárrá vált, ekkor a király növelte Csesznek helyőrségét. 1561-ben Wathay Lőrinc várkapitány még meg tudta védeni a török támadástól. 1594-ben Győr eleste után a környék török kézre került és Csesznek harc nélkül megadta magát. 1598-ban visszafoglalták a magyarok.

1636-ban az Esterházy birtokába került. 1704-ben, majd 1705-ben a kurucok foglalták el, akiket 1709-ben kiűztek a várból. A vár ezután visszakért az Esterházy családhoz, akik az 1740-es években barokk várkastéllyá építtették át.

1780-ban az Esterházyak elhagyták Cseszneket és új palotába költöztek. A vár egy részét 1810-ben földrengés rombolta le. 1820-ban pedig villámcsapás általi tűzvész okozta a vár pusztulását.

Pápa

A pápai vár a török hódoltság korában a végvárrendszer fontos tagja volt. Bár síkságon épült, a mellette elterülő mocsaras tó és a Tapolca-patak védhetővé, Bécshez való közelsége stratégiaileg fontos várrá tették. A 18. században lerombolták, ma már csak a délnyugati bástya helyén, a mai Bástya lakótelepen levő falmaradvány és néhány utcánév emlékeztet az egykori végvárra.

Pápa mezőváros az Árpád-korban udvarnokispánság, ennek megfelelően egy nagyobb terület központja volt. Már ekkor állt itt egy királyi udvarház, ennek helye azonban bizonytalan, talán a mai Várkastély helyén kell keresni.

Valamiféle erősség biztosan állt már a 15. század elején, Pápán tartották ugyanis 1401-ben azt a főúri gyűlést, amelyen Luxemburgi Zsigmond bántatlanságot ígért az őt fogságban tartó uraknak. Ekkor Pápa a Zsigmond-párti Garai Miklós birtoka volt, akit a király 1402-ben nádori rangra emelt. Valószínűleg a Garai család építtetett a század első harmadában egy megerősített udvarházat a mai Várkastély helyén. Ez már nem lehetett jelentéktelen erődítmény, az Albert király halálát követő trónviszályban 1442-ben visszaverte a Habsburg-párt cseh zsoldosainak ostromát.

A 15. századtól az oklevelek rendszeresen említik a pápai vár várnagyait.

A várost körülölelő külső várat valószínűleg a mohácsi csatát követő években, talán éppen a várost 1529-ben ért török támadás után kezdték felépíteni, a sebtében felhúzott gyenge palánk azonban – amely a későbbi várnál bizonyára valamivel nagyobb területet fogott közre – aligha állhatott volna ellen egy komoly ostromnak. A vár tényleges építtetője Martonfalvay Imre deák, a Pápát birtokló enyingi Török család számtartója volt, aki 1543-ban érkezett a városba.

Emlékiratában így ír erről: „Az várat pusztán találám, várassát épületlen, igen megbusulék rajta. [...] Ez időkeze megösmerém és jól eszembe vevém, hogy ez keves néppel nem vagyok elég az nagy pusztá Pápa várassának oltalmára és megtartására es hitvány palánk mellett, elhagyám az vár épületeit, az várast kezdém először építeni, honnét az várat oltalmazák. Az várast kissebben szakasztám, palánkját fölállatám, fonatám és sároztatám gyorsasággal, azután az árokját is megásatám. [...] Azután az vár környül való hitvány palánkot is jó bástyákkal második esztendő fordulatjában Isten segítségével ujolan megépítém jó módon, sok gondviselésömmel és szorgalmatosságommal.”

Martonfalvay a török fenyegetettség miatti sietségben tehát a városnak csak egy részét kerítette körül. A falak felhúzásával kijelölte a későbbi belváros területét, ezzel évszázadokra meghatározva a város további fejlődését. A biztonságot nyújtó falakon belül nagyszámú népesség gyűlt össze, a területet sűrűn beépítették, a 17. századra kialakult utcahálózat lényegében máig változatlan. A falakon kívül maradt részek – jobbára kertek, gazdasági épületek, úgynevezett majorok –, melyek a török

támadások során elnéptelenedtek, még jóval a törökök kiűzése után is megőrizték különállásukat: a nyugati Felső-, a déli Alsómajornak 1842-ig saját tanácsa volt. A várnak a török hódoltság terjeszkedése, Buda (1541) és Székesfehérvár (1543) eleste után nőtt meg a jelentősége. Martonfalvay vezetésével két török ostromot vert vissza 1543-ban és 1555-ben. A század közepétől Pápa önálló főkapitányság, a vidék egyik meghatározó végvára volt, a Bécs előtti védvonal részeként az Udvari Haditanács védelmi terveiben kiemelt helyet kapott. A helyőrség létszámát tekintve a győri végvidék harmadik legnagyobb vára volt Győr és Veszprém után (az előírt létszám 459 fő volt, ténylegesen azonban 500-1000 fő között ingadozott). Híres kapitányai között találjuk Török Jánost, Majthényi Lászlót, Huszár Pétert, Török Istvánt.

Pápa kétszer került török kézre: először a tizenöt éves háború során három évre, 1594 és 1597 között (a belső vár körüli árkot Szemender pasa ásatta), majd a Bécs elleni utolsó hadjárat során 1683-ban másfél hónapra. Közben 1600-ban is elszenvedett a vár egy két hónapos ostromot a császári seregektől, amikor a zsold elmaradása miatt fellázadt vallon katonák átvették a vár feletti uralmat és a török kezére akarták játszani.

A török 17. századvégi kiűzése után, 1702. február 7-én a I. Lipót császár elrendelte a védelmi funkciójukat veszített kisebb magyarországi erősségek, köztük a pápai végvár lerombolását, Esterházy Antal földesúr közbenjárásának és Veszprém vármegye 1702. március 20-ai közgyűlésének köszönhetően azonban ez elmaradt. A pápai vár utoljára a Rákóczi-szabadságharcban töltött be katonai funkciót, viszont ez a néhány év hozta a legnagyobb megpróbáltatást a lakosság számára: 1704 és 1709 között a vár és a város nyolcszor cserélt gazdát. 1704 januárjában elfoglalta Károlyi Sándor kuruc vezér, márciusban azonban már újra császári kézen volt, Sigbert Heister tábornagy pedig felgyújtatta a várost. Májusban visszatértek a kurucok, ekkor Esterházy Antal földesúr, a vár főkapitánya is átállt hozzájuk. Három újabb hatalomváltás után 1705 végén Bottyán János tábornok elfoglalta Pápát, itt rendezte be főhadiszállását és innen intézett hadba hívó kiáltványt a Dunántúl népéhez. Ezzel a kuruc uralom két évig tartó, viszonylag nyugalmas időszaka köszöntött a városra.

Valahányszor a császári seregek elfoglalták a várat, nem mulasztották el kirabolni és felégetni (az 1707. augusztusi tűzvészben csak két ház maradt épségben), a szabadságharc leverése után pedig, mint a lázadók egyik központját, lerombolták. Az 1740-es években kezdetét vette a belső vár átalakítása főúri rezidenciává, melynek során a század végére létrejött az Esterházy-kastély. 1752-ben Mária Terézia királynő Esterházy Ferenc földesúr kérésére pedig elrendelte a külső vár még álló falainak lebontását. Egy 1783-ban készült térkép még jelöli a romok – néhol már beépített – helyét, egy 1808-as térkép viszont már csak a délnyugati bástya sáncait tünteti fel; az utolsó falmaradványokat tehát a 18. század végén bonthatták el.

Döbrönte, Szarvaskő vár

Döbrönte falu felett magasodó gerincen épült a romjaiban is impozáns Szarvaskő vára. Döbrönte neve szláv eredetű, valószínűleg XI. századi település. A helységet először 1330-ban említi írásos adat Devrente néven, ekkor a híres Himfy család birtoka volt. A vár építésének idejét 1373 - 1374 évekre jegyzi a krónika. Nagy Lajos király 1367-ben adott engedélyt kedvelt hadvezérének, Himfy Benedek pozsonyi ispánnak, hogy kővárat emeltethessen a döbrönte uradalmának területén. A XV. század elejére a nemesi család politikai befolyása lehanyatlott, így a környékbeli földesurak egyre nagyobb területeket ragadtak el tőlük, sőt 1401-ben a Rátóti Gyulaffyak fegyvereseikkel megtámadták és kifosztották az erősséget is. Mivel birtokaik bevétele erősen lecsökkent, maga a Himfy família is a rablólovagok szintjére süllyedt. Leghírhedtebb rablásuk során 1464-ben a családtagok fegyveres szolgálattal megrohanták és kirabolták a Szent Márton-hegyi (Pannonhalma) apátságot is. Ezt már Hunyadi Mátyás király sem tűrhette, a Himfy család birtokait elkoboztatta és Kanizsai László bárónak adományozta. Nemsokára ismét a Himfyek tulajdonába került, akik most a családon belül perelték egymást. 1499-ben Himfy Imre feleségül adta Orsolya nevű leányát Essegvári Ferenchez, aki egyúttal zálogba vette a döbrönte vár birtokot is. A törökkel vívott 1526-os mohácsi csata utáni időszakban urai igyekeztek megerősíteni, ekkoriban emelték a hatalmas, vastag falú rondellát, aminek lőréséből ágyútűz alá vehették a rohamozó ellenséget. 1547-ben még a pozsonyi országgyűlés öt lovas katonát fogadott fel a kicsiny helyőrség létszámának növelésére, de továbbra sem számították a jelentősebb vég helyek közé. Nádasdy Tamás nádorispán 1555-ös jelentésében még épségben említette Döbröntét. A XVI. század második felében indult pusztulásnak, ekkor a falu is elnéptelenedett. 1640-ben még laktak benne, feltehetően a XVII. század végén vált lakhatatlanná. Végso pusztulását valószínűleg egy török portyázó csapat okozhatta. Az 1760-as években a Devecser melletti középkori Meggyes faluból származó meggyesi nemesi előnevű Somogyi család lett a környék legnagyobb földesura. Somogyi Miklós német és magyar telepeseikkel népesítette be birtokát, a mai község területén, akik a gazdátlan romok köveit használták fel házaik építéséhez. Döbrönte váromjának falait a XXI. század elején részben restaurálták, de még sok részletét a föld mélye rejt.

Pénzesgyőrt Somhegyi sáncok

Pénzesgyőrtől északra, a 653 méter magas Nagy-Somhegy tetején, az északi lejtőn vonul a 8 méter széles, átlag 1 méter magas kő-sánc 550 méter hosszúságban. A sáncot a terepen összegyűjtött kövekből, szikladarabokból rakták. Középső táján egy párhuzamos második sánc ágazik el 60 méteren keresztül. Ritka bronzkori erődítmény. Jelenleg zárt terület, nem látogatható.

Porva – Pálhálás-pusztá, Generál erdei földvár

Igen érdekes, és Porva őskori emlékekben való gazdagságára fölöttébb jellemző az a kataszteri följegyzés is, amely arról tesz említést, hogy Porva - Pálháláson, a Generálerdőben, ill. annak platóján, őskori földvárat - mondja a jelentés - a Pálhálásról Szépalmaig húzódó nagy nyiladékból, a Szilas-árok után, a diófáktól balra, az erdőben vezet borzavár-somhegyi gyalogút mellett leljük meg. Legjobb megközelítése azonban Szépalma-majorból van. A majorból a Pejacevich-Mikó család sírkertje felé megyünk. A sírkert előtt az erdőbe egy sokat használt gyalogút és egy erdei út vezet. Ezen kb. 1 km után érünk fel a platón, ahol egy erdei tisztás mellett, fák között, az úttól jobbra pillantjuk meg a földvárat. A földvár szabálytalan nyolcas alakú. Belső magassága átlag 5 m. A sánc kívülről 2m magas. Szélessége, hossza 30-40 m. A Bakonyban egyedülálló a létesítés módja, a gödörszerű megoldás. A földvárnak a tisztás felé eső része körül széles külső sáncárcot ástak. Ez feltehetően a víztároló szerepét is betöltötte. Egy szakaszában most is csapadékvizet tárol. A földvártól D-re ismeretlen célú, nagyobb terjedelmű, a földvárhoz hasonlóan ásott területre sz van.

Vinye, Keselő-hegyi I-es földvár

A Keselő-hegy ÉNy-i szélén, a Hódos-ér és ennek mellékvölgye, a Kőfejtő-árok közötti enyhén lejtő földnyelven terül el. A belső terület hossza 355 méter, szélessége kb. 230 méter. Oldala körben nagyon meredek, helyenként sziklás, csak a DK felé folytatódik felfelé az összekekenyedő gerinc. Alsó, É-i végében egy sánc 40 és 65 méter hosszú szakasza közötti kapunyíláson meredek feljáró vezet fel. Felső, DK-i végét magas, keftős sánc zárja le 90 méter hosszúságban, köztük mély árokkal, majd egy 47 méter hosszú előtér után még egy alacsonyabb, 65 méter hosszú sánc következik. Mindhárom sáncon kapunyílás van, ez az un. „Vaskapu”. A sáncok földből készültek, csupán a „Vaskapu” környéke tartalmaz némi kőanyagot. A magaslati telepet a kora bronzkorban az un. „Kisapostag kultúra” népe kezdte építeni. A „Vaskapuvál” és az É-i sáncárokkal, már az utánuk jövő un. „Dunántúli Mészbetétes Kerámia” népe erősítette meg a települést. A későbbi korszakokban nem éltek itt emberek.

Vinye, Keselő-hegyi II-es földvár

A sánc a Keselő-hegy egész felső részét magába foglalja. A hegyet körös-körül megszakítás nélkül sánc védi, amely helyenként már alig ismerhető fel. Alakja szabálytalan, a hegy domborzatához alkalmazkodik. Kerülete 5030 méter, legnagyobb átmérője 1550 méter.

Az ÉNy-i és a DK-i oldalán egy-egy kapunyílás van, mely utóbbi a Kopasz-hegy felé nyílik, mellyel egy feljebb fekvő keskeny gerincen lévő mesterséges töltés-út, az un. „Ördög-gát” köti össze. A sánc belső területén egy bővizű forrás, a Csörgő-kút fakad. A leletanyagok szerint a későbronzkori un. „Urnamezős kultúra” népe birtokolta a földvárat.

Vinye, Kesellő-hegyi III-as földvár

A hegy ÉK-i szélén a Csörgő-patak baloldalán meredek oldalú kis hegynyelv nyúlik ki a Cuha-patak fölé, a végét függőleges sziklafal övezi. Ezen kisméretű kétrészes vár nyomai láthatók. A vár belső része a hegynyúlvány végét foglalja magába, hossza 20, szélessége 14 m, egy sziklába vájt árok védi.

A vár külső része kissé magasabban fekszik, hossza 26, szélessége 15 m, ezt a hegy többi részét két árok és közben egy sánc védi. Ettől további 65 méterre egy sekély, rövid árok látható, de ennek rendeltetése bizonytalan.

Nováki Gyula a következőket írja az 1963-ban történt feltárásról:

„A nagyon vékony földréteg alatt a szikla következő csak egy kis kötőanyag nélkül rakott töredéket és egy kis pinceféléket találtunk a sziklába mélyítve.

A védőárok belső oldalán vakolt falmaradvány került elő. A külső várba húzott próbaárkok eredménytelenek voltak. A belső részben sok középkori cserép, néhány vastárgy (nyílhegy, kulcs) és egy pecsétgyűrű került elő, melyek arra vallanak, hogy a XIV-XV. Századik lakott volt”.

Ez a kis vár valószínűleg azonos a Mihály István által említett „mészárszéki sziklás hegy”-gyel, bár nem említi várjellegét.

Mihály itt 1871-ben végzett látást, melynek során falakat, csontokat, cserepeket, kályhacsempét, agancs-tört, vaskést, kardhegyet és sarkantyút talált.

Porva, Kék-hegyi sáncok

„Öreg bükkfák merednek fel a mély völgyből, sziklaalakzatok fehérlelenek az oldalában. Majd egy másik mély szakadék felső végén haladunk a biztonságos utacsán. Rövidesen különös, kb. 2 m magas, 100 m hosszú földsánc keresztezi az ösvényt, teteje szikladarabokkal van kirakva. 3-4000 éves, ősi, késő bronzkori földvár felső sánca ez. Lejjebb, kb. 100 m-re találjuk az alsó keresztáncot, ez 50 m hosszú. Mindkettő két, kb. 50 m mély, szakadékos, sziklás árok között harántól, a természetes védelem k-ny. irányból tehát megvolt, a másik két oldalt az épített földsánc biztosította.” Forrás: Mészáros Gyula: Bakony, Balaton-felvidék (1983)

Ugod

Ugod Pápától légvonalban alig 12 kilométerre kelet felé fekszik.

A falu legmagasabb részén épült a vár.

Az Árpád-házi királyok korában a környéken a Csák-nemzetségnek voltak birtokai. Csák bán már 1270-ben a Bakony örökös ispánja volt. A falu nevét a vár első tulajdonosától, a szintén Csák-nemzetségbeli Ugod bakonyi örökös ispántól nyerte. Ugod fia Csák II. Demeter 1281-ben bakonyi főispán volt, később bán lett. Halála után Luka fia Ádám unokájára, Pál fia Péterre szállt Ugod, aki azt Kószeghy (Németújvári) Ivánnak adta el. A korabeli krónikák megemlíti, hogy IV. (Kun) László király 1289. december 1.-én Ugodon táborozott, de ellenségei elől sürgősen a Tiszántúlra kellett visszavonulnia.

1328-ban I. Károly király a cseh Chenignek adta, ettől kezdve Chenig de Wgod néven szerepelt az okiratokban. 1346-ban Chenotonus Wgut comes nevében fordult elő. 1398-ban a Dorozsma-nembéli Gara Jánosé, a nádor fiáé. A Garaiak 1450-ig rendelkeztek a várral. 1494-ben Szapolyai Istváné, 1502-ben János nevű fiáé lett. 1535-ben Királyi adományként kapta Choron András, majd Choron Margit kezével - akit Nádasdy Kristóf vett feleségül - a Nádasdy-család birtokába jutott. 1563 és 1565 között Ugod is török kézen volt. 1608-ban a várúr, Nádasdy Tamás volt, aki földet, rétet, erdőt adott Ugod új telepeseinek. A jövevényeknek csak a vár védelmére kellett kiállítaniuk lovas, vagy gyalogost.

Nádasdy Tamás eladta a várat Megyeri Imrének. 1616-ban Árki Péter volt a várnagya. Tíz évvel később már elhanyagolt állapotban volt: csak palánkkerítés vette körül. Az 1632-es és az 1641-es záloglevelekben még szerepelt, védelmi jelentősége azonban megszűnt. A század végén - a pápai és devecseri uradalmakkal együtt - az Esterházy grófok kezére került. A várnak csak romjai maradtak meg, amelyre az Esterházy család 1756 és 1759 között templomot építtetett. A XIII. századi várnak mára csak két külső 5 - 6 méter magas fala maradt meg, a templom az egykori vár középpontjában áll.

Városlőd, Hölgykő vár

Városlőd és Csehbánya között, a Csiga-hegynek nevezett, megközelítően észak-déli irányú kis hegyvonulat északi csúcsán épült a kb. 30x30 méter alapterületű kis vár. Az alacsony, de meredek domb lábánál a Tarna-patak a dombot északra félkörívben megkerülve folyik. A belső vár teljesen elpusztul, csak egy ciszterna maradványa látható. A keleti oldalon a falmaradványok között kivehető a vár egykori bejárata. A fennmaradt legkorábbi írásos feljegyzések 1240-ben említik Lueld községet, amely évi 400 kéve gabonával köteles hozzájárulni a veszprémi Szent Katalin apácakolostor fenntartásához.

Az egyik feltételezés szerint a Lueld/Lövöld szó a "lő" igére vezethető vissza, mivel a Bakonynak ez a része már az Árpád-kor idején is kedvelt királyi vadászterület volt. A másik elképzelés Lehel (Lél) vezér nevével hozza összefüggésbe a község nevét. 1270-ben a falut "Villa Lueld" néven, más községekkel együtt, Csák Péter bánnak ajándékozta V. István király. A Csákok építhették a falu határában Hölgykő várát, amely a bakonyi erdőispánság egyik központja volt.

A várat először az 1321-ben kiadott oklevél említi, melyben "Heugku" várnagya Zuszkur mester, mint királyi megbízott a veszprémi káptalan Jutas birtokába beiktatja. Károly Róbert királyhoz Henrik veszprémi püspöknek 1325-ben írt levelében Heym fia László mester "castellanus de Heugku et comiti Bokon", aki e tisztséget még 1332-ben is betöltötte.

Az 1336. május 8.-án Somlyóvásárhelyen kiadott oklevelében Veszprém megye alispánja, Anthonius, és szolgabírái bizonyítványt adtak arról, hogy Ajkai András tiltakozása folytán némely kisleveldi vendégnépek által elkövetett hatalmaskodás iránt vizsgálatot tartott "hospites de minori Laweuld ad castrum pertinentes Heulgku".

Nagy Lajos uralkodása idején Leweld falu és környéke már ismét királyi birtok volt. városleírása a XVIII. század elejéről.

Igaz, nem sokáig, mert a király 1364-ben Szent Mihály arkangyal tiszteletére kolostort alapított az akkor még Szent Mihály völgyének nevezett Torna-patak völgyében, és a falut a környező birtokkal együtt a karthausi szerzeteseknek adományozta. A kolostor a rendnek ajándékozott Hölgykő várának köveiből épült fel.

Döbrönte, Szarvaskő vár

Felhasznált irodalom:

Dr. Darnay (Dornyay) Béla: Bakony útikalauz

Kiss Gábor: Várak, várkastélyok, várhelyek Magyarországon

Bakonyszentlászló község honlapja

Porva község honlapja

Dénes József várlistája, várleírásai, alaprajzai.

Németh Péter: Egy elfelejtett Veszprém megyei vár: Hölgykő

Nováki Gyula: Földvár ásatások a bakonyi Cuha - völgy környékén.

Pásztor Emília: Földvárak és sírhalmok a Dunántúlon.

Scherer János: Bakonybél és környékének útikalauza.

Dr. Hermann István: Pápa történetének rövid foglalata. A pápai vár(kastély)

Dr. Hermann István: A pápai vár felszabadításának négyszáz éves emlékezete 1597–1997.

Dr. Kubinyi András: Tanulmányok Pápa város történetéből a kezdetektől 1970-ig.

Ifj. Hermann István: Szentmiklósi és óvári Pongrácz Gáspár pápai plébános

Vallon lázadók kivégzése Pápán